

O‘ZBEKISTONDA AHOLI O‘SISHINING IQTISODIYOTGA TA’SIRI VA ISHSIZLIK MUAMMOSI

Ergashev Javohir Jahongir o‘g‘li

Guliston davlat universiteti

Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar fakulteti

Iqtisodiyot kafedrası

Iqtisodiyot yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. O‘zbekiston — Markaziy Osiyo mamlakati sifatida, aholi sonining o'sishi mamlakatning rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lib, bu o'sish mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, va madaniy hayotiga o'z ta'sirini qoldiradi. Bu maqolada O'zbekistonning aholi sonining o'sishi va uning mamlakatga ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: aholi soni, demografik, ishsizlik, YaIM, mehnatga layoqatli aholi, aholi, statistik, statistika.

IMPACT OF POPULATION GROWTH ON THE ECONOMY AND THE PROBLEM OF UNEMPLOYMENT IN UZBEKISTAN

Ergashev Javohir Jahongir o‘g‘li

Gulistan State University

Faculty of Digital Economy and Innovations

Department of Economics

Bachelor’s degree program in Economics, 2nd-year student

Abstract. As Uzbekistan is a Central Asian country, population growth is of great importance in the country's development, and this growth has an impact on the country's economic, social, political, and cultural life. This article analyzes the population growth of Uzbekistan and its impact on the country.

Key words: population, demographics, unemployment, GDP, working population, population, statistics, statistics.

Kirish. Shavkat Mirziyoyev 2026-yilga borib O'zbekiston aholisi soni 38 mln dan oshishi kutilayotganini ma'lum qildi. Prezident bunday demografik o'sish mamlakat uchun ham imkoniyat, ham juda katta mas'uliyat ekanligini ta'kidladi.

“Aholimizning qariyb 55 foizini yoshlar tashkil etadi va har yili mehnat bozoriga kamida 600 ming yoshlar kirib kelmoqda. Bunday demografik o'sish biz uchun ham imkoniyat, ham juda katta mas'uliyat degani”, — deydi Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2021-yildagi yig'ilishida.

2025-yil 1-yanvar holatiga O'zbekistonda doimiy aholi soni 37,543,200 kishini tashkil etdi, shundan erkaklar soni 18,9 million kishini, ayollar soni 18,6 million kishini, shahar aholisi soni 19,1 million kishini, qishloq aholisi soni 18,4 million kishini tashkil etdi. Prezident huzuridagi Statistika agentligi ushbu ma'lumotlarni taqdim qiladilar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 6-maydagi PQ-2690-sonli qaroriga muvofiq joylarda mahalliy ijro hokimiyati organlari va iqtisodiy kompleksga kiruvchi hududiy organlar rahbarlarining, ularni moddiy rag'batlantirish yoki ularga nisbatan intizomiy chora qo'llash bo'yicha tegishli tizimni joriy etgan holda, aholi bandligining o'sishi va uni ish bilan ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlarning natijadorligi va samaradorligi uchun mahalliy ijro hokimiyati organlari va iqtisodiy kompleksning hududiy organlari rahbarlarining shaxsiy mas'uliyati oshirildi.

Natija va xulosalar:

Aholi o'sishi mamlakatga O'zbekistonning aholi sonining o'sishi mamlakatning demografik rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlaridan biridir. Aholi sonining o'sishi uchun asosiy sabablarga qaratilganida, tug'ilganlik darajasi, ko'chib ketish darajasi, va oilaviy munosabatlar kabi ko'rsatkichlar keng o'rin egallaydi. O'zbekistonning aholi soni 1990-yillardan boshlab kuchli o'sish ko'rsatadi, lekin oxir-oqibat, bu o'sish tezligi kamayib ketmoqda. Demografik

rivojlanish va aholi sonining o'sishi O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim masalalardan biridir.

O'zbekistonning demografik rivojlanishi va aholi sonining o'sishi o'zgaruvchilarni tahlil qilishga mo'ljallangan. Bu o'zgaruvchilar o'rtasida tug'ilganlik darajasi, turli demografik faktorlar, oila to'g'risida tushunchalar, va migratsiya hisoblanadi. O'zbekistonning demografik rivojlanishi aholi sonining o'sishi yoki kamayishi bilan aloqador bo'lib, buning o'zgarishlari mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy holatini o'zgartirishi mumkin. Ko'p aholi soni yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi, bu esa ishlab chiqarishni oshiradi va iqtisodiy rivojlanishga olib keladi.

1-jadval. 2022-2024-yillarda aholi va aholi jon boshiga YaIM ning oshib borishi ko'rsatkichi.

	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Aholi soni (mln)	36,025	36,8	37,543
Aholi jon boshiga YaIM o'sishi (%)	110,5	110.0	Hali aniqlanmagan

2023–2025-yillar davomida O'zbekiston aholisining soni barqaror o'sib borgan bo'lsa-da, bu davrda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotning (YAIM) ham izchil va yuqori sur'atlarda oshib borayotgani kuzatilmoqda. Aholi soni 2023-yildagi 36,025 milliondan 2024-yilda 36,8 millionga yetgan bo'lsa, shu davrda aholi jon boshiga YAIM o'sish sur'ati mos ravishda 110,5 foizdan 110 foizgacha bo'lgan.

Bu ko'rsatkichlar mamlakatda iqtisodiy o'sish aholining o'sish sur'atidan yuqoriroq darajada kechayotganini anglatadi. Natijada, O'zbekistonda jon boshiga ishlab chiqarilayotgan iqtisodiy qiymat yildan-yilga ko'payib bormoqda. Bu holat esa aholi turmush darajasining yaxshilanayotganidan, iqtisodiy siyosatning to'g'ri yo'naltirilganidan va iqtisodiyot tarmoqlarining samarali ishlayotganidan dalolat beradi.

Umuman olganda, bu davrda aholining son jihatdan o'sishi va unga parallel ravishda jon boshiga YAIMning ortib borishi mamlakatda iqtisodiy barqarorlik va muvozanatli rivojlanish jarayonlari davom etayotganini ko'rsatadi.

O'zbekistonning iqtisodiy o'zgarishlari va aholi sonining o'sishi o'rtasidagi bog'lanishni aniqlashda strategik mablag'lar va siyosiy qarorlar juda muhim ahamiyatga ega. Mamlakatning ildiz va ildizlilikka yo'naltirish strategiyasini belgilash va uning amalga oshirishda kerakli mablag'lar va siyosiy usullar ta'kidlanadi.

Umuman olganda, O'zbekistonning demografik rivojlanishi va aholi sonining o'sishi mamlakat uchun strategik masala hisoblanadi. Bu o'zgarishlarni tahlil qilish va ularga mos tavsiyalar va siyosiy qarorlar qabul qilish mamlakatning mustaqil va barqaror rivojlanishini ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

"Population Growth and Economic Development: Issues and Evidence" kitobi, aholi o'sishi va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish uchun muhim bir manba hisoblanadi. David Bloom va David Canning tomonidan yozilgan bu kitob, demografik va iqtisodiy sohada ilmiy tadqiqotlar asosida yaratilgan va aholi o'sishi, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy oqibatlari, va siyosiy muammolar bilan bog'liq mavzularni tahlil qiladi.

Aholi o'sishining o'zgarishlari va ularning sabablari, masalan, tug'ilganlik darajasi, ko'chib ketish darajasi, oila to'g'risida tushunchalar, va migratsiya tahlil qilinadi.

Aholi O'sishi va Iqtisodiy Ko'rsatkichlar aholi o'sishi va iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'lanishlar, masalan, GDP, ishlab chiqarish, va xarajatlar tahlil qilinadi. Aholi o'sishi va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar ko'rsatiladi va aholi o'sishining iqtisodiy ko'rsatkichlar uchun muhimligi belgilanadi.

Aholi o'sishi va ishsizlik aholi o'sishining ishsizlik darajasiga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Ko'p aholi soni yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi, ammo

buning o'zida ishsizlik darajasi va uning o'zgarishi hamda iqtisodiy o'zgarishlar uchun muammolarni yuzaga kelishi mumkin.

Aholi o'sishi mamlakatning savdo tizimiga ta'sir ko'rsatadi. Aholi o'sishining o'sishi bilan savdo miqdori va turlari o'rtasidagi munosabatlar, masalan, turg'unlik va takomillashtirish, ko'rsatkichlarning o'zgarishi, va boshqa faktorlar ko'rsatiladi.

Aholi o'sishi va moliyaviy sifatlar aholi o'sishi va moliyaviy sifatlar orasidagi bog'lanishlar, masalan, savdo qilish, investitsiyalar, pul birlashmalari, va moliyaviy iste'mol tahlil qilinadi. Aholi o'sishi va moliyaviy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar ko'rsatiladi.

Ijtimoiy va siyosiy oqibatlar: aholi o'sishining ijtimoiy va siyosiy oqibatlari haqida ham tahlil qiladi. Bu qismda aholi o'sishi va uning ijtimoiy oqibatlari, masalan, ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy ta'sir, va siyosiy tizimlar ustuvor ko'rsatmalar bilan ko'rsatiladi.

2046-yilga kelib, mamlakatda mehnatga layoqatli aholi soni 27 million kishiga yetishi kutilishi va bu insonlar ishsiz qolib ketishi ko'payadi degani. Lekin hozirgi vaqtning o'zida yana bir katta muammo bor: o'zbekistonlik yoshlar o'rtasidagi ishsizlik darajasi 15,2 (%)ni tashkil qiladi. Bu o'rtacha ko'rsatkichlardan 1,5 barobar ko'p. Ko'p doiradagi yoshlar ish izlash maqsadida chet el yurtlariga ketishmoqda.

Lex.uz saytda keltirib o'tiladi. "Aholining ish bilan ta'minlanganlik darajasi va tarkibi xalqaro standartlarga muvofiq to'liq va xolis baholanishini ta'minlash, mintaqalarda aholini ish bilan oqilona ta'minlash va yangi ish o'rinlarini barpo etish joylashtirishga muammosini samarali hal etish yuzasidan chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun ishga muhtoj shaxslarni aniqlash, aholining ish bilan ta'minlanganligini hisobga olish tizimini yanada takomillashtirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi"

Bu ma'lumotlarga tayangan holda hozirgi yoshlar va ishsiz aholi hozirda yangi korxonalarda ish o'rinlari bilan ta'minlanishi aytiladi.

Lekin aholi bo'sh ish o'rinlari mavjud. Nima uchun aholi chet el mamlakatlariga chiqib ketmoqda? O'zbekistonda bo'sh ish o'rinlari mavjud lekin ish haqi kam bo'lishi yoki ish haqi o'rtacha mutaxassisligi bo'lmasligi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "O'zbekiston aholi o'sishi va ishsizlik" - Shamsiddin Sharipov
2. "Population Growth and Economic Development: Issues and Evidence" David Bloom va David Cann .
3. Kun.uz <https://m.kun.uz/news/2021/09/11/aholi-sonining-osib-borishi-va-ishsizlik-financial-times-ozbekistondagi-demografik-muammolar> haqida?q=%2Fuz%2Fnews%2F2021%2F09%2F11%2Faholi-sonining-osib-borishi-va-ishsizlik-financial-times-ozbekistondagi-demografik-muammolar haqida
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasi, "Aholi soni bo'yicha hisobotlar", 2024-yil.
5. www.lex.uz